

המכון לרפורמות מבניות
The Institute for Structural Reforms

יוקר המחיה והמדד האמיתי

השפעת פילוח מדד המחירים על עשירוני ההכנסה השונים

עורך המחקר: גלעד בר לבב

ינואר 2015

תקציר

מבחינת מדד המחירים לצרכן על פי סלי תצרוכת של עשירוני הכנסה עולה כי ישנו קשר הפוך בין הכנסה לאינפלציה עבור משקי הבית. כלומר, ככל שמשק הבית נמצא נמוך יותר בעשירוני ההכנסה כך מדד המחירים עבור אותו משק בית גבוה יותר. תוצאה זו נובעת מכך שסעיפי ההוצאה הבסיסיים התופסים נתח גבוה יותר בסל התצרוכת של העשירוניים התחתונים כגון מזון ודיור, התייקרו בשיעור הגבוה ביותר מבין כלל סעיפי המדד.

עיקרי הממצאים

- בין השנים 2007 ל-2014 מדד המחירים המשקף את סל התצרוכת של העשירון התחתון עלה בשיעור הגבוה ביותר מבין כל העשירונים ואילו מדד המחירים המשקף את סל התצרוכת של העשירון העליון עלה בשיעור הנמוך ביותר מבין כל העשירונים.
- החל משנת 2007 עלה מדד המחירים לצרכן בכ-21 אחוזים. אולם, בעוד שמדד המחירים של העשירון העליון עלה ב-19.6 אחוזים בלבד, מדד המחירים לצרכן של העשירון התחתון עלה בכ-24 אחוזים.
- ישנו שוני גדול בין סלי התצרוכת של עשירוני ההכנסה השונים. ההוצאה על דיור ומזון מהווה יותר מ-50 אחוזים מסך התצרוכת של העשירון התחתון וכ-36 אחוזים בלבד מהתצרוכת של העשירון העליון.
- סעיפי הדיור והמזון הם הסעיפים ששיעור ההתייקרות שלהם בשנים 2007-2014 הינו הגבוה ביותר מבין סעיפי המדד. שיעור ההתייקרות של סעיפים אלו עומד על 46 אחוזים ו-26 אחוזים בהתאמה, זאת לעומד מדד המחירים לצרכן הכללי, אשר עלה ב-21 אחוזים בתקופה זו.
- מדד המחירים לצרכן המבוסס על סלי תצרוכת של עשירוני הכנסה שונים מעלה תמונה גרסיבית ולפיה העשירונים התחתונים סובלים מאינפלציה גבוהה יותר מהעשירונים העליונים.
- מדד מחירי הדירות למכירה עלה בשיעור כפול מסעיף הדיור במדד, המגלם את מחירי השכירות בשש השנים האחרונות. בעוד שמדד מחירי הדיור עלה בכ-88 אחוזים בתקופה הנבחנת, סעיף הדיור במדד המחירים לצרכן עלה ב-44 אחוזים בלבד.

מבוא

האינפלציה השנתית בחמש השנים האחרונות לא הייתה גבוהה במיוחד, ועמדה על כ-2 אחוזים בממוצע לשנה. השנה האחרונה (2014) התאפיינה באינפלציה נמוכה מאוד עד אפסית ונסגרה באינפלציה שנתית שלילית.¹

בניגוד לנתוני האינפלציה הנמוכים, התחושה בציבור הישראלי היא כי הוא לא עומד בעלויות המחירים ויוקר המחיה הכבד. תחושה זו קיבלה ביטוי בדמות המחאה החברתית שפרצה בקיץ 2011. המחאה העלתה את סוגיית יוקר המחיה לסדר היום הציבורי בישראל והובילה את הממשלה להקמת הוועדה לשינוי חברתי-כלכלי (ועדת טרכטנברג). על אף שהוועדה קמה במטרה להמליץ לממשלה על צעדי מדיניות להורדת יוקר המחיה, דו"ח של מכון ון ליר שהתפרסם לאחרונה קבע כי "ועדת טרכטנברג לא המליצה על שינוי מהותי במדיניות הכלכלית-חברתית אלא על שינויים ועל שיפורים במסגרת המדיניות הקיימת" וכי "שיעור ההחלטות שאומצו (ע"י הממשלה) מהפרקים הדנים בשינוי המדיניות הכלכלית חברתית קטן משיעור סך ההמלצות שאומצו מהדוח".²

מטרתו של מסמך זה היא לבחון עד כמה מדד המחירים לצרכן משקף את השינוי ביוקר המחיה על ידי חישוב של המדד בפילוח לעשירונים השונים. בחינת המדד על סעיפיו השונים, ובהתאם לרמות ההכנסה השונות במשק, תאפשר הסבר טוב יותר של תופעת יוקר המחיה לכל שכבות האוכלוסייה.

אינפלציה ומדד המחירים לצרכן

מטרתו של מדד המחירים לצרכן היא לבחון את השינוי המחירים במשק על פני זמן ולתת מענה לשאלה הבאה: מהו השינוי הכספי הנדרש בהוצאה החודשית של משקי הבית על מנת לשמור על רמת חיים קבועה על פני זמן. מכיוון שלא ניתן למדוד באופן ישיר את רמת החיים של משקי הבית, נהוג להניח כי סל תצרוכת של משק בית מסוים מבטא את רמת החיים של משק בית זה.³ מסיבה זו, מדד המחירים לצרכן מבוסס על בחינת השינוי על פני זמן במחירו של סל מוצרים קבוע.

האינפלציה במשק מוגדרת כשינוי במדד המחירים לצרכן. מסיבה זו, מעבר לחשיבותו כמדד ליוקר המחיה, מדד המחירים לצרכן הינו גורם בעל השפעה מרכזית על הכלכלה ובעל השלכות מעשיות על חיי האזרחים במדינה. המדד משמש כבסיס לקביעת ההצמדות של תשלומים שונים, כגון הלוואות ומשכנתאות, תוספות יוקר לשכר, קצבאות ועוד. לא פחות חשוב מכך, מאחר שמטרתו המרכזית של בנק ישראל הינה לשמור על יעד האינפלציה במשק, המדד המתפרסם משפיע גם על המדיניות של בנק ישראל.

¹ בנק ישראל: http://www.boi.org.il/he/DataAndStatistics/Lists/BoiTablesAndGraphs/heb_e01.xls

² בן-צור עמית, פורטוגלי אמנון. **דוח מעקב אחר "שום המלצות ועדת טרכטנברג"**, המרכז לצדק חברתי ודמוקרטיה ע"ש יעקב חזן במכון ון ליר בירושלים, יולי 2014.

³ סל התצרוכת הינו סך המוצרים והשירותים שמשק הבית צורך במשך תקופה נתונה.

שכר המינימום הריאלי

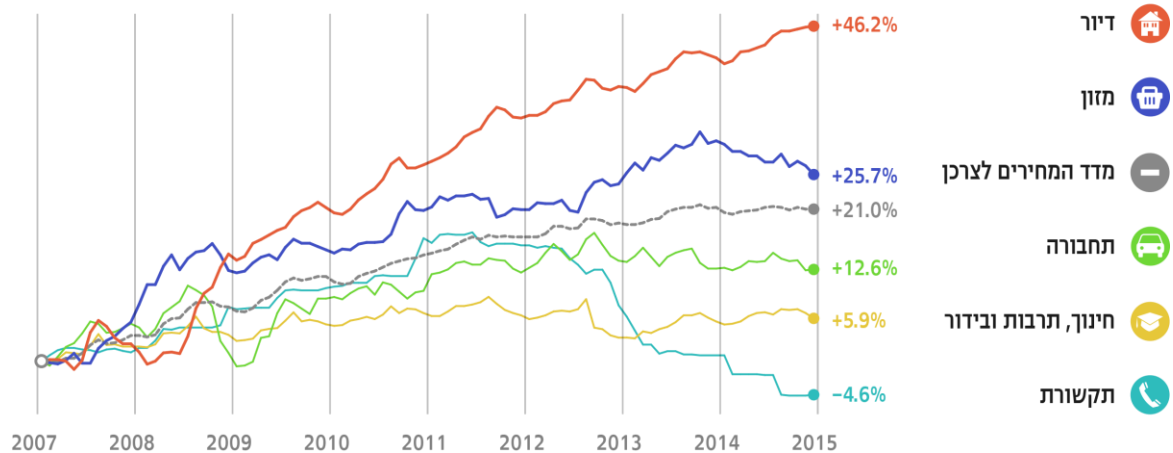
בתחילת שנת 2007 עמד שכר המינימום על 3,585 שקלים. בשמונה השנים שעברו עד היום, עלה שכר המינימום ב-19.9 אחוזים וכיום הוא עומד על 4,300 שקלים. **מדד המחירים לצרכן עלה בתקופה זו ב-21.2 אחוזים. כלומר, במונחים ריאליים ירד שכר המינימום ב-1.1 אחוזים.** אם נבחן משק בית עם שני הורים אשר עובדים בשכר מינימום במשרה מלאה ובחצי משרה ולהם שלושה ילדים, נראה שמשפחה זו אשר מרוויחה כ-7,610 שקלים נטו לחודש שייכת לעשירון ההכנסה השני. בחינה של שכר המינימום הריאלי על פי המדד המתאים לעשירון זה מראה כי הירידה הריאלית בשכרם משנת 2007 הינה 2.4 אחוזים, יותר מכפולה ממה שמראה מדד המחירים לצרכן הרשמי.

מדד המחירים לצרכן בישראל מחושב ומפורסם על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על בסיס חודשי. תהליך חישוב המדד מתחיל בקביעת סל התצרוכת עליו יתבסס המדד. סל זה הינו ההוצאה הממוצעת של סך משקי הבית כפי שמתקבלת מ"סקר הוצאות משקי הבית", סקר הנערך באופן שוטף ומכיל מידע על אודות הוצאות משקי הבית בישראל על מאות מוצרי צריכה ושירותים כגון מזון, דיור, תחבורה בריאות ועוד. לאחר מכן בודקת הלמ"ס את השינוי במחירי המוצרים השונים ומשקללת את סך המחירים למדד אחד, כאשר משקלו של כל מוצר במדד נקבע בהתאם למשקלו היחסי בסל התצרוכת הממוצע.

בתרשים 1, המציג שינוי מחירים בסעיפי המדד השונים משנת 2007 עד סוף 2014, ניתן לראות את ההבדלים המשמעותיים בשינויים בין סעיפי המדד השונים. **בעוד**

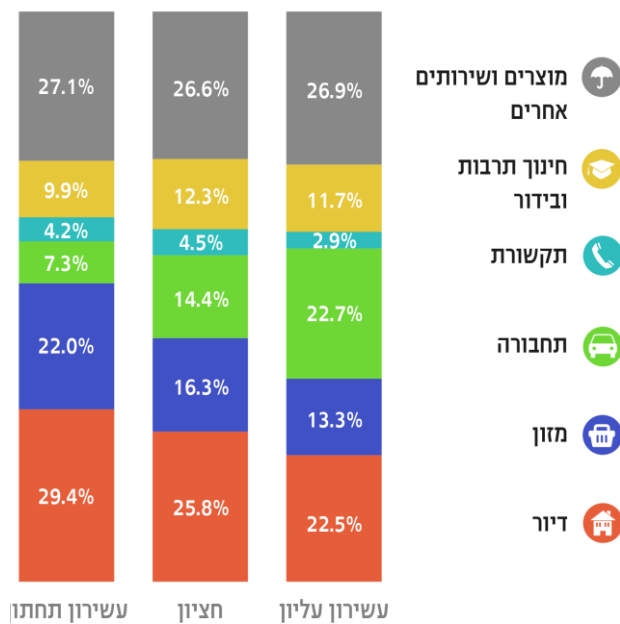
שהמדד עצמו עלה ב-21 אחוזים בתקופה הנבדקת, הרי שסעיף הדיור במדד התייקר בשיעור של 46 אחוזים, סעיף המזון התייקר ב-26 אחוזים, ואילו סעיף התקשורת התייקר עד אמצע 2012 ואז והזל כך שכיום הוא נמצא מתחת לרמתו ב-2007. מכאן, ניתן להסיק כי על מנת להבין טוב יותר את סוגיית יוקר המחיה, יש צורך להתייחס בנפרד לסעיפי המדד השונים.

תרשים 1
סעיפי הוצאה שונים במדד המחירים

מקור: למ"ס

תרשים 2
סעיפי הוצאה לפי עשירוני הכנסה

מקור: סקר הוצאות של הלמ"ס לשנים 2010-2011

סוגיה נוספת הדורשת התייחסות הינה השימוש בסל תצרוכת ממוצע כבסיס להשוואה. מסקר הוצאות משקי הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי דפוסי תצרוכת משתנים משמעותית בהתאם לרמות ההכנסה השונות.⁴ לכן, חלוקה של סלי התצרוכת לפי עשירונים תשקף באופן מהימן יותר את דפוסי התצרוכת של משקי הבית מאשר השימוש בסל ממוצע. בתרשים 2 ניתן לראות את השוני בין סל תצרוכת של העשירון התחתון והעשירון עליון במספר סעיפי הוצאה מרכזיים.⁵

ניתן לראות, כי סעיפי המדד אשר שיעור ההתייקות בהם היה הגבוה ביותר, סעיפי הדיור והמזון, מהווים ביחד יותר מ-50 אחוזים מתוך סל התצרוכת של העשירון התחתון, וזאת לעומת כ-36 אחוזים בלבד בעשירון העליון. נראה כי סעיף התקשורת אשר החל במיוחד בשנים

האחרונות, בין היתר הודות לרפורמות של שר התקשורת משה כחלון, אינו מהווה מרכיב מרכזי בסל התצרוכת (מתחת ל-5 אחוזים בכל העשירונים). **ממצא מעניין נוסף הוא שסעיף הוצאה על תחבורה אשר התייקר פחות משיעור העלייה של המדד, מהווה חלק משמעותי בסל התצרוכת של העשירון העליון (23 אחוזים מסך הוצאה). לעומת זאת, בעשירון התחתון מדובר בהוצאה נמוכה יחסית ומהווה 7.4 אחוזים בלבד מתוך סל התצרוכת.**

מכיוון שסעיפי הוצאות השונים משתנים במשקלם על פני העשירונים השונים, שיעור ההתייקות של כל סעיף משפיע באופן שונה על משקי הבית בכל עשירון. התייקות בסעיף הדיור ביותר מ-40 אחוזים השפיעה באופן חזק יותר על משקי בית בעשירון התחתון מכיוון שההוצאה היחסית של משקי בית בעשירון זה על דיור מתוך סך הוצאות גבוהה בהרבה מההוצאה על דיור בעשירונים העליונים.

מכיוון ששני סעיפי הוצאה במדד אשר התייקרו בשיעור הניכר ביותר בשנים האחרונות היו סעיפי הדיור והמזון, בחלק הבא נדון בפירוט בהתפתחות מחירי המזון והדיור בישראל בשנים האחרונות.

⁴ סקר הוצאות משקי הבית:

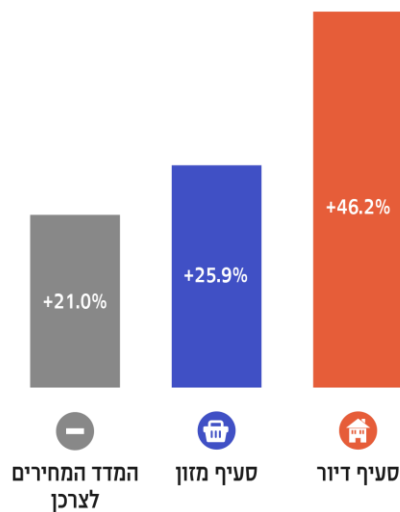
<http://www.cbs.gov.il/publi> http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=cw_usr_view_SHTML&ID=313

⁵ הטבלה המלאה מוצגת בנספח

מחירי המזון

משנת 2005 עד היום עלה סעיף מחירי המזון (כולל ירקות ופירות) במדד המחירים לצרכן ב-34 אחוזים. מדד המחירים לצרכן עלה בתקופה זו ב-24 אחוזים בלבד.⁶ בקיץ 2011 פרצה מחאת הקוטג', שהסבה את תשומת הלב הציבורית לנושא יוקר המחיה בכלל ולמחירי המזון בפרט. מחאה זו, במקרה או שלא במקרה, השתלבה עם "מחאת האוהלים" שבאה אחריה וקראה להורדת מחירי הדיור.

תרשים 3
השינוי במדד המחירים לצרכן מול סעיפי דיור ומזון
2014 - 2007

מקור: למ"ס, עיבוד המכון לרפורמות מבניות

כחלק מהניסיון לתת מענה לדרישות המחאה החברתית החליטו שר האוצר דאז יובל שטייניץ ושר התמ"ת שלום שמחון על הקמת ועדה לבחינת ענף המזון בישראל והעמידו בראשה את מנכ"ל משרד התמ"ת שרון קדמי. "ועדת קדמי" בחנה את מחירי המזון והתחרותיות בענף וקבעה כי בשנת 2010 מחירי המזון בישראל היו גבוהים בכעשרים אחוזים מהמחיר המצופה למשק הישראלי.⁷ פרסום נוסף של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא קבע כי מחירי המזון בישראל בשנת 2011 היו גבוהים ב-25 אחוזים מהממוצע במדינות האיחוד האירופי.^{8,9} לפי דו"ח ועדת קדמי, אחת הסיבות המרכזיות למחירי המזון הגבוהים נעוצות בריכוזיות הגבוהה בענף המזון ומסקנות הועדה הובילו לחקיקת חוק קידום התחרות בענף המזון.¹⁰

ניתן לראות ב"מחאת המילקי" אשר פרצה רק לאחרונה המשך ל"מחאת הקוטג'" שפרצה לפני 3 שנים. כמו במחאת הקוטג', גם הפעם המילקי הוא רק סימפטום לתופעה רחבה יותר של יוקר מחייה גבוה בתחום המזון.¹¹ בתרשים 1 הראינו כי על אף המחאות והוועדות השונות, נמצאים מחירי המזון במגמת עליה מתמדת עד סוף שנת 2013. המחצית השנייה של 2014 מתאפיינת בירידה מסוימת במדד המחירים, אך ניתן לייחס ירידה זו להאטה כללית בפעילות המשק בשנת 2014, בין היתר כתוצאה ממבצע "צוק איתן", ועוד מוקדם לומר האם מדובר בשינוי מגמה ארוך טווח.

המזון הינו מוצר צריכה בסיסי וכפי שעולה מסקר ההוצאות של הלמ"ס הוא תופס נפח משמעותי בסל התצרוכת של השכבות החלשות. **מסיבה זו המשך מגמת ההתייקרות של מוצרי המזון פוגעת בשכבות החלשות יותר מאשר בשכבות המבוססות.** מנתוני הלמ"ס לשנת 2011 עולה כי משקי בית בשלושת העשירונים התחתונים מוציאים יותר ממה שהם מכניסים והם

⁶ נתוני הלמ"ס, סדרות 120010, 110050.

⁷ הצוות לבדיקת התחרותיות והמחירים בשוק מוצרי המזון והצריכה - [הדו"ח הסופי](#).

⁸ במונחי כח קניה

⁹ מילרד איתמר, [ניתוח עליית מחירי מוצרי המזון ובחינת הצעת חוק קידום התחרות בענף](#), 2013.

¹⁰ [חוק קידום התחרות בענף המזון](#), התשע"ד-2014.

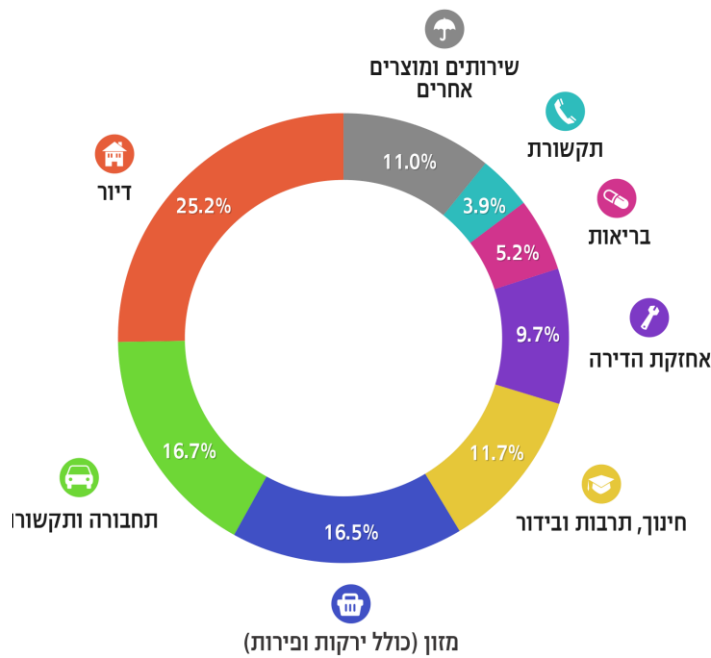
¹¹ <http://www.haaretz.co.il/commercial/avi-chai/1.2466254>

צוברים גרעון חודשי שוטף של 2,016 שקלים בממוצע.¹² העשירון הרביעי נמצא בעודף של כ-530 ₪ והעשירון העליון בעודף של 11,384 ₪ בחודש. על כן, בעוד שהעשירונים העליונים יכולים לספוג עליה מסוימת במחירי המזון, לעשירונים התחתונים אין את היכולת להתמודד עם עליה כזו.

מחירי הדיור

תרשים 4

סעיפי הוצאה במדד המחירים לצרכן

מקור: למ"ס

משקלו של סעיף הדיור במדד המחירים לצרכן עומד כיום על כ-25 אחוזים. זוהי עלייה של 4.5 נקודות אחוז בהשוואה לשנת 2009.¹³ תרשים 4 מתאר את חלקם של כל הסעיפים במדד וכפי שניתן לראות, **משקלו של סעיף הדיור במדד כיום הוא הגבוה ביותר.**¹⁵ לכן, לשינוי בסעיף הדיור השפעה מרכזית על מדד המחירים לצרכן.

בשנת 1999 שינתה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את אופן חישוב סעיף הדיור במדד המחירים לצרכן ומשנה זו מבוסס סעיף זה על מחירי השכירות ולא על מחירי דירות למכירה. בבסיס השינוי עומדת גישת "עלות השימוש", הגורסת כי הבעלות על דירה כרוכה בעלות אלטרנטיבית השווה לשימושים השונים שניתן היה לעשות בהון, אם הוא לא היה משמש לרכישת הדירה.¹⁶ על ידי שימוש בגישת עלות השימוש, סעיף הדיור במדד מבטא למעשה שינוי במחיר סל קבוע של "שירותי דיור". סל זה מורכב משלושה סעיפים: שכר דירה, שירותי דיור בבעלות הדיירים והוצאות דיור אחרות.¹⁷

מדידה בפועל של ערך השימוש לדירה בבעלות, נעשית על ידי השוואת הדירה לדירה מושכרות בעלות מאפיינים דומים. עבור דיירים הגרים בשכירות נמדדים מחירי השכירות באופן ישיר לפי התשלום בפועל.

במקביל, מפרסמת הלמ"ס את מדד מחירי הדירות. מדד מחירי הדירות הינו מדד הדוני, הכולל מידע על עסקאות בפועל של רכישת דירות חדשות או החלפת בעלות על דירות קיימות. עד שנת

¹² לוח 2.2 מתוך סקר הוצאות משקי הבית לשנת 2011:

http://www.cbs.gov.il/publications13/1517/pdf/t02_02.pdf

¹³ http://www.cbs.gov.il/www/price_new/a1_4_h.pdf

¹⁴ http://www.cbs.gov.il/www/price_new/a1_5_h.pdf

¹⁵ http://www.cbs.gov.il/www/price_new/a1_5_h.pdf

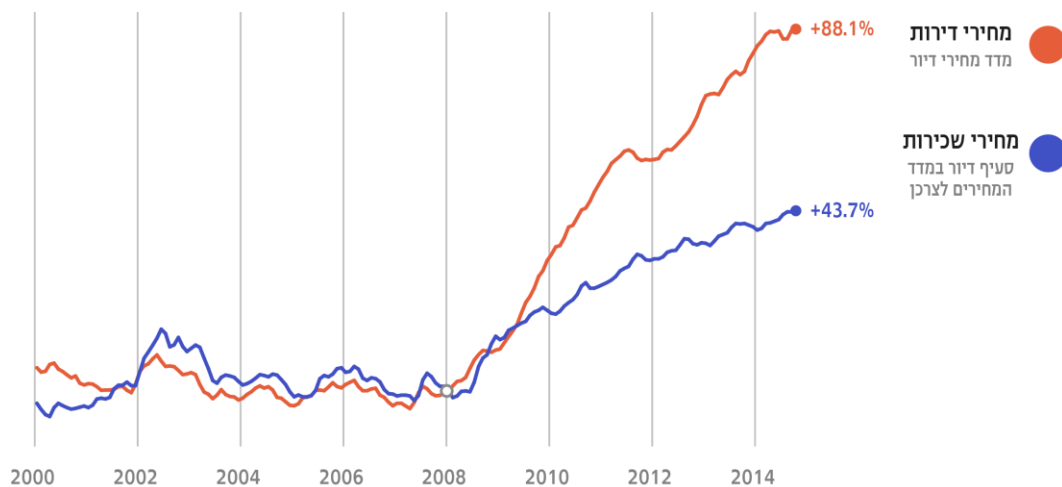
¹⁶ עלות זו נאמדת על ידי שווי שכר הדירה שהיה משולם על הדירה אילו הייתה מושכרת. במילים אחרות, "עלות השימוש" בדירה בבעלות שווה ערך למחיר ההשכרה של אותה דירה

¹⁷ הוצאות דיור אחרות כוללות למשל תשלום על עורכי דין/מתווכים וביטוחים.

1999 התבסס סעיף הדיור במדד המחירים לצרכן על מדד זה. כמו כן, זהו המדד אשר נהוג להתייחס אליו בדיונים השונים הנוגעים למחירי הדיור.

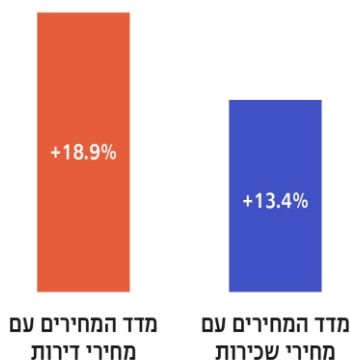
כפי שניתן לראות בתרשים 5 מתחילת שנת 2000 ועד אמצע 2008, מחירי המכירה והשכירות היו מתואמים חזק זה עם זה וניתן לומר כי בשנים אלו ייצוג מחירי הדיור במדד על ידי מחירי השכירות הינו שקול לייצוגם על ידי מחירי המכירה. עם זאת, משנת 2008 החלה עלייה חדה במחירי הדיור שלא לוותה בעלייה מקבילה במחירי השכירות. **בשבע השנים שחלפו מ-2008 ועד היום, עלה מדד מחירי הדיור ב-88 אחוזים, וזאת לעומת עליה של 44 אחוזים בלבד במדד מחירי השכירות.**

תרשים 5
מדד מחירי הדירות וסעיף הדיור במדד המחירים לצרכן

מקור: למ"ס

תרשים 6
מדד המחירים עם מחירי דיוור ומחירי שכירות
2014 - 2009

מקור: למ"ס, עיבוד המכון לרפורמות מבניות

מאחר וסעיף הדיור במדד המחירים לצרכן מתבסס על מחירי השכירות, הזינוק החד במחירי הדירות למכירה שחל אחרי 2008, אינו בא לידי ביטוי במדד המחירים לצרכן. כך המדד אינו מציג נאמנה את השחיקה ביכולתם של אזרחי ישראל לרכוש דירה. את הביטוי לשחיקה משמעותית של כוח קניית הדירה של הישראלים ניתן לראות למשל בכך שמספר המשכורות הממוצע הנדרש לרכישת דירה בשנת 2008 עמד על 103 ועלה ל-139 עד 2014.¹⁸

מהניתוח שלנו עולה כי במידה ומדד המחירים לצרכן היה מכיל את מחירי הדירות למכירה בסעיף הדיור, ולא את מחירי השכירות, הוא היה גבוה יותר לעומת מדד המחירים המוצג על ידי הלמ"ס.

¹⁸ משרד הבינוי: http://www.moch.gov.il/meyda_statisti/mechirey_diyur/Pages/mispar_hamaskorot.aspx

במידה ומחליפים את סעיף הדיור במדד מחירי הדיור מקבלים כי משנת 2009 עלה מדד המחירים הכולל ב-18.9 אחוזים, לעומת עלייה מצטברת של 13.4 אחוזים במדד המדווח (תרשים 6).

החישוב של מדד המחירים בשקלול העלייה במחירי הדירות מגלם אינפלציה שנתית ממוצעת של 3.4 אחוזים ולא 2.3 אחוזים המופיעים במדד המחירים לצרכן הנוכחי.¹⁹ נזכיר כי זהו שיעור החורג מיעד האינפלציה השנתי של בנק ישראל.

המדד האמיתי

על מנת לבחון כיצד מושפעים באמת משקי הבית מעליית המחירים, יש להתאים את סל הצריכה של כל משק בית להתייכרות של כל מוצר ומוצר בסל התצרוכת שלו. כמוכן שלא ניתן לבצע זאת עבור כל משק בית, אבל אם נניח כי דפוסי התצרוכת הם בעלי מאפיינים דומים על פני עשירוני הכנסה, שימוש בסל ממוצע בכל עשירון יכול לספק תמונה טובה יותר משימוש בסל כללי ממוצע. עבודה דומה נעשתה בבריטניה ואנו מאמצים את המתודולוגיה בהם השתמשו החוקרים הבריטים לצורך עבודה זו.²⁰

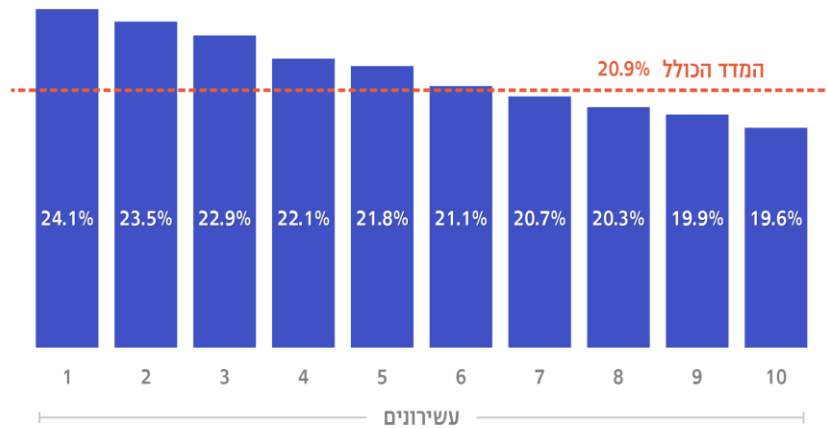
מדד מחירים כזה, יביא לידי ביטוי את ההשפעה של יוקר המחיה על משקי הבית השונים ולכן אנחנו קוראים לו המדד האמיתי.

מדד מחירים לצרכן לפי חמישוני הכנסה מתפרסם על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומראה כי משנת 2007 מדד המחירים לצרכן עבור שני העשירונים התחתונים גבוה ב-3.18 נקודות אחוז מאשר עבור שני העשירונים העליונים.

בדיקה של המכון לרפורמות מבניות מעלה כי ניתוח לפי עשירונים מחזק את המגמה ומחדד את הפערים בין עשירוני ההכנסה השונים. הבדיקה מעלה כי על פני התקופה הנבדקת, מדד המחירים עבור העשירון התחתון גבוה ב-4.5 נקודות אחוז מהמדד של העשירון העליון וכי ככל שיורדים בעשירוני הכנסה, כך גדל המדד האמיתי עבור אותו עשירון (תרשים 7).

¹⁹ בחישוב ממוצע שנתי: דצמבר של שנה קודמת עד דצמבר ועבור 2014: אוקטובר 2013 עד אוקטובר 2014. נתוני מדד מחירי הדירות עבור החודשיים האחרונים של שנת 2014 טרם פורסם נכון למועד כתיבת המסמך.
²⁰ <http://www.realbritainindex.org/report/summary>

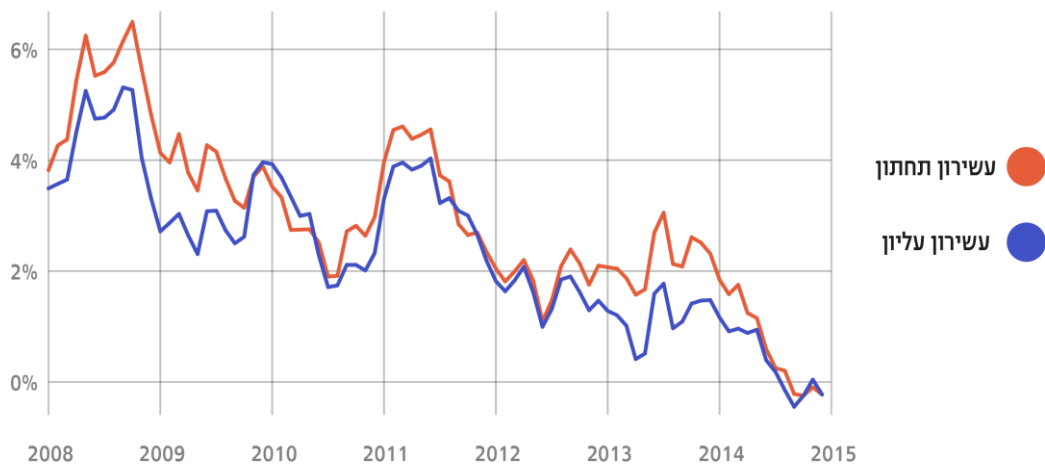
תרשים 7
שיעור האינפלציה המצטבר לפי עשירונים
2014 - 2007

מקור: למ"ס, עיבוד המכון לרפורמות מבניות

כפי שראינו יש קשר ישיר בין עשירוני ההכנסה השונים ועליית המדד המצטבר עבור אותו עשירון בתקופה הנבדקת. בתרשים 8, המתאר את האינפלציה השנתית עבור כל עשירון משנת 2008 ניתן לראות מגמה זו על פני זמן. כפי שאנחנו רואים, מלבד 2 תקופות קצרות בין נובמבר 2009 למאי 2010, וחודשיים בשלהי 2011, שיעור האינפלציה עבור העשירון התחתון גבוהה יותר מאשר עבור העשירון העליון לאורך כל התקופה.

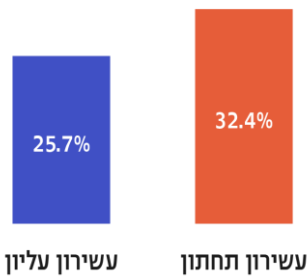
תרשים 8
שיעור האינפלציה השנתי לפי עשירונים

מקור: למ"ס, עיבוד המכון לרפורמות מבניות

ההסבר לתוצאה זו טמון בדיוק בגורמים שעמדנו עליהם בפרק הקודם. כפי שראינו, המוצרים שהתייקרו במדד המחירים לצרכן, כמו דיור ומזון, תופסים חלק יחסי גדול יותר בסל התצרוכת של העשירונים התחתונים. ואילו סעיפים אחרים אשר תופסים חלק גדול יותר בסל התצרוכת של העשירונים העליונים, כגון תחבורה ו"חינוך, בריאות ובידור" התייקרו בשיעור נמוך יותר משיעור ההתייקרות של המדד הכללי בשנים האחרונות.

תרשים 9
**שיעור האינפלציה המצטבר
 בשיקלול מדד מחירי הדירות**
 2014 - 2007

מקור: למ"ס, עיבוד המכון לרפורמות מבניות

בהתאם לפרק הקודם, אם נשקלל את מדד מחירי הדירות במקום הסעיף הקיים במדד המתבסס על מכירי השירות, כי הפער בין האינפלציה המצטברת משנת 2007 בין העשירון התחתון לעליון, עומד על 6.7 אחוזים (תרשים 9), פי 1.5 מהפער המתקבל משימוש בסעיף הדיור המתבסס על מחירי השכירות.

לסיכום, מבדיקת המכון לרפורמות מבניות עולה כי סל המוצרים הממוצע, המשמש לחישוב מדד המחירים לצרכן אינו מייצג את מרבית משקי הבית בישראל ועל כן מדד המחירים לצרכן אינו מבטא את השינוי הריאלי בכוח הקניה עבור מרבית משקי הבית. מן הנתונים עולה בשנים האחרונות העשירונים התחתונים סובלים משיעור עליה גבוה יותר ביוקר המחיה מהעשירונים העליונים. המשמעות הינה כי העשירונים התחתונים סובלים יותר מיוקר המחיה וכי יכולת הקניה הריאלית של עשירונים אלו נשחקת בקצב מהיר יותר מזו של העשירונים העליונים.

חישוב המדד לפי העשירוניים נעשה בשני שלבים:

השלב הראשון הינו חישוב משקלות סעיפי התצרוכת עבור כל עשירון. ראשית חושבו סלי התצרוכת עבור כל עשירון במרווחים של שנתיים מתוך סקרי ההוצאות של הלמ"ס בשנים 2004-2011. בהתאם לעדכוני המשקלות הנעשות על ידי הלמ"ס עודכנו משקלות הסלים בשנים 2007, 2009, 2011 ו-2013 כאשר כל עדכון נעשה על בסיס ממוצע סקרי ההוצאות של שנתיים ושלוש שנים שלפני העדכון, במחירי השנה שקודמת לעדכון.²¹ לדוגמא, עדכון המשקלות של שנת 2013 נעשה על בסיס ממוצע של סקרי ההוצאות לשנים 2010-2011 במחירי 2012 (ממוצע 2012=100).

מתוך סקרי ההוצאות נעשה שימוש בלוח 2.2: "הוצאה חודשית לתצרוכת בעשירוניים של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית". יש לציין כי בפרסום המדד לחמישוני הכנסה שעושה הלמ"ס נעשה שימוש בפילוח ל"חמישוניים של משקי בית לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית" (ולא על פי הכנסה כספית נטו). מאחר ונתונים אלו אינם זמינים בפילוח לפי עשירוניים לציבור נעשה שימוש בלוח שתואר לעיל. על פי הגדרות הלמ"ס ההפרש בין ההכנסה הכספית נטו להכנסה נטו הינו זקיפת ערך ההכנסה הנובע משירותי דיור ורכב שבבעלות משק הבית.²²

ניתן לשער כי שימוש בפילוח העשירוניים לפי ההכנסה נטו ולא לפי ההכנסה הכספית נטו יניב פערים גדולים יותר בתוצאות שכן הגבול העליון של העשירון התחתון בפילוח לפי הכנסה נטו יהיה גבוה יותר. מכיוון שראינו כי ישנה מגמה ברורה על פני העשירוניים בה ככל שההכנסה עולה התצרוכת היחסית של המוצרים היקרים (דיור ומזון) יורדת, סביר להניח שהמגמה תשמר ותתקבל אינפלציה נמוכה יותר עבור העשירון העליון מזה שקיבלנו במחקר זה.

בעיה נוספת שהתעוררה בעקבות חוסר זמינות נתונים הינה במעבר בין סל התצרוכת הממוצע בסקר ההוצאות לסל התצרוכת במדד המחירים לצרכן. במעבר בין הסלים מנכה הלמ"ס הוצאות אשר ישנה בעיה לחשב את הערך הניתן מצריכתם כגון הוצאות על הימורים ותרומות והוצאות על דירה בדמי מפתח. הסעיף האחרון אינו מופיע בסקר ההוצאות בפילוח לפי עשירוניים ואת ההוצאה על "דירה בדמי מפתח או דיור חינם" לקחנו מלוח 1.1: "הוצאה חודשית לתצרוכת (מוצרים בודדים), בחמישוניים של משקי בית, לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית" והתאמנו את ההוצאה מכל חמישון לעשירון המתאים.

בשלב השני חישבנו ממוצע משוקלל של סעיפי המדד משנת 2007 בהתאם למשקלות שחושבו עבור כל עשירון. על מנת לקבל מדד רציף עבור כל עשירון חישבנו מקדם קשר בכל עשירון בהתאם לתקופות הבסיס שמחשבת הלמ"ס. (ממוצעים של השנים 2010, 2008, 2006).

21

http://www.cbs.gov.il/reader/prices/price_main_division.html?MainDivision=a&MyMonth=10&MyYear=2014&SubZip_Name=consumer

22 פרק ג' ב: http://www.cbs.gov.il/publications13/1517/pdf/intro_h.pdf

שיעור התייקרות משנת 2007 ²³	משקל במדד הכללי ²⁴	25 אחוז מתוך סך התצרוכת											עשירון תחתון		
		עשירון עליון	9	8	7	6	5	4	3	2					
20.9 %	100%														מדד המחירים לצרכן - כללי
27.7 %	13.6%	11.0%	11.7%	12.2%	12.9%	13.2%	13.4%	14.7%	15.9%	17.1%	17.9%			מזון (ללא ירקות ופירות) 🗑️	
23.2 %	2.9%	2.3%	2.5%	2.7%	2.8%	2.9%	3.2%	3.4%	3.8%	4.2%	4.1%			ירקות ופירות 🍎	
45.5 %	25.2%	22.5%	23.7%	24.2%	24.3%	25.0%	26.6%	27.3%	27.6%	27.6%	29.4%			דיוור 📦	
28.2 %	9.7%	10.2%	9.9%	9.4%	9.9%	9.5%	10.0%	9.7%	10.0%	10.5%	10.7%			תחזוקת הדירה ומשק הבית 🔧	
-13.1 %	3.7%	4.1%	3.5%	3.4%	3.9%	4.2%	3.7%	3.6%	3.9%	4.0%	2.6%			ריהוט וציוד לבית 🛋️	
-13.2 %	3.1%	3.0%	3.0%	3.1%	3.2%	3.2%	3.1%	3.1%	3.3%	3.3%	3.1%			הלבשה והנעלה 👕	
13.9 %	5.2%	5.4%	5.6%	5.2%	5.3%	5.5%	5.1%	5.2%	5.1%	4.9%	4.0%			בריאות 🏥	
7.1 %	11.7%	11.7%	12.9%	13.4%	13.6%	12.6%	11.9%	11.4%	11.3%	10.2%	9.9%			חינוך, תרבות ובידור 🎓	
10.3 %	20.6%	25.5%	23.3%	22.6%	20.0%	19.4%	18.6%	17.1%	15.1%	13.6%	13.1%			תחבורה ותקשורת 🚗	
22.8 %	4.3%	4.2%	3.8%	3.9%	4.1%	4.5%	4.3%	4.5%	4.0%	4.7%	5.1%			מוצרים ושירותים אחרים ☂️	

²³ [שיעור ההתייקרות של כל סעיף](#) לפי קבוצות צריכה ראשיות במדד המחירים לצרכן, מינואר 2007 עד ספטמבר 2014.

²⁴ החל מינואר 2013: http://www.cbs.gov.il/www/price_new/a1_5_h.pdf

²⁵ חישוב על פי הוצאה ממוצעת מסקר ההוצאות לשנים 2010-2011 במחירי 2012 (ממוצע).